

Культурно-історичні витoki сучасного спорту (повідомлення перше)

Василь Сутула

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Мета: розкрити культурно-історичні витoki сучасного спорту.

Матеріал і методи: методи досліджень полягають в аналізі спеціальної літератури, в якій висвітлюються різні аспекти розвитку сфери діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ, а також у застосуванні системного та історіографічного підходу до аналізу даної проблеми. Для вирішення поставлених завдань був проведений аналіз друкованих видань, наявних у бібліотеці «Google Books», які охоплюють період, починаючи з кінця 16-го сторіччя і до сучасності і в яких використовується термін «спорт».

Результати: матеріали, отримані із застосуванням пошукової системи «Google Books Ngram Viewer» свідчать про те, що, починаючи з кінця 16-го сторіччя в англomовних друкованих виданнях, а відповідно і в соціальній практиці, для узагальнюючої назви розважальної діяльності людей використовувались, у певній мірі як синоніми, терміни «sport» та «disport» (від старофранцузького «disporter»). Причому у процесі історичного розвитку суспільства частота використання терміна «sport», по відношенню до частоти використання терміну «disport», постійно зростала. Аналіз матеріалів, наявних в бібліотеці «Google Books», свідчить також про те, що в процесі соціокультурної еволюції змістовне наповнення поняття «sport» в англomовній практиці змінювалось.

Висновки: проведений аналіз спеціальної літератури показав, що проблема «начала» сучасного спорту являється однією з першочергових задач у процесі розбудови узагальнюючої теорії. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що на початку 19-го сторіччя термін «спорт» використовувався в англomовній практиці для більш виразного означення суб'єктивного відчуття людьми задоволення від зовсім різних видів діяльності, тобто для підкреслення того, що така діяльність була для них своєрідним хобі, розвагою, забавою.

Ключові слова: фізична культура, спорт, фізична рекреація, теорія, поняття, фізичні вправи, діяльність.

Вступ

У сучасному суспільстві ефективно функціонують соціальні інститути фізичного виховання, спорту, фізичної рекреації як базові форми організації спеціалізованої діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ. У результаті їх різнобічного вивчення, а цей процес триває уже майже два сторіччя, сформувався неосяжний масив інформації щодо різних граней функціонування цих складних соціальних явищ. Закономірним наслідком розвитку системи знань про означені вище форми соціальної діяльності людей явилось формування відповідних теорій (теорії і методики фізичного виховання, теорії спорту, теорії фізичної рекреації). У своєму цілісному сприйнятті вони відповідають на ключове питання, як необхідно організувати навчально-виховний, оздоровчо-рекреаційний чи тренувальний процес у рамках тієї чи іншої форми соціальної діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ? Стратегічним напрямом у такому підході є дослідження процесуальної складової такої діяльності, а саме умов та закономірностей педагогічного процесу, його змісту, засобів, методик та педагогічних технологій, які використовуються в ньому, принципів його організації, його результатів та багато іншого. Сформульоване узагальнення витикає із аналізу базових праць, в яких у розгорнутій формі представлені ці теорії. Так, наприклад, сучасна теорія фізичного виховання викладена в двохтомній колективній праці «Теория и методика физического воспитания» під загальною редакцією Т. Круцевич [8; 9]. У першому томі цієї роботи представлені загальні основи теорії фізичного виховання, описані засоби, методи навчання та розвитку фізичних якостей, форми організації занять, особливості планування, контролю

та управління процесом фізичного виховання. У другому томі акцентується увага на зв'язку рухової активності і здоров'я, схарактеризовано фізичне виховання дітей дошкільного віку та студентів, дана характеристика фізичної підготовки у Збройних силах, фізичного виховання дорослого населення, адаптивного фізичного виховання, сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій, фітнес-програм та оздоровчого фітнесу. У працях Б. Шияна [35; 36] подано основні поняття теорії і методики фізичного виховання, його мету і завдання, засоби, принципи і методи, загальні основи навчання та методики удосконалення фізичних якостей.

Загальна характеристика сучасного спорту представлена у монографічному дослідженні Л. Матвеева [14], в якому охарактеризовані зміст, засоби, методи та основні закономірності і принципи підготовки спортсменів, а також показано, що основа теорії спорту ґрунтується на теорії змагальної діяльності. У відомій праці В. Платонова [24] розкриті основи сучасної системи підготовки спортсменів високої кваліфікації, показана структура багаторічного процесу, визначені основні підходи до побудови макроциклів різного рівня, схарактеризовані рухові якості та фізична підготовка спортсменів і представлені методики їх розвитку. У дисертаційному дослідженні N. D. Bourne [38] показано зв'язок між соціально-економічними змінами, які відбуваються в суспільстві, і змінами в системі підготовки провідних легкоатлетів. Автор акцентує увагу на велике значення у цьому процесі періодизації багаторічної спортивної підготовки, введеної Л. П. Матвеевим.

Особливості організації рекреаційної діяльності у різних соціальних групах висвітлені у працях [10; 37], в яких фізична рекреація представляється як діяльність людей на дозвіллі, у процесі якої вони систематично ви-

користовують різноманітні види фізичної активності з метою підтримки оптимального рівня власного здоров'я та відновлення фізичних і духовних сил.

У другій половині минулого сторіччя в середовищі науково-педагогічної спільноти почала формуватись думка про те, що об'єктна область цих теорій спільна, а саме сфера діяльності людей пов'язана з використанням фізичних вправ. Це зумовило активний пошук шляхів побудови узагальнюючої теорії, яка б з єдиних позицій розкривала рушійні сили, соціальні механізми та об'єктивні закони історичного розвитку означеної сфери діяльності людей [3; 4; 15–17; 19; 25]. Важливу роль у цьому процесі відіграли узагальнюючі праці, які були надруковані за період наукового вивчення цієї сфери діяльності людей. Однією з перших таких робіт була п'ятитомна енциклопедична праця Б. Макфаддена⁽¹⁾ «Енциклопедія Макфаддена по фізичній культурі» [38], яка була надрукована в 1911 році. У ній були акумульовані тогочасні знання щодо впливу занять фізичними вправами на розвиток людини та на різні аспекти функціонування її організму, щодо анатомії людського тіла, здоров'я людини, причин її захворювань, описані принципи надання першої медичної допомоги, а також багато іншої інформації, необхідної у практичному житті кожної людини.

У 1925 році вийшла з друку тритомна праця Г. Дюперрона⁽²⁾ «Теория физической культуры» [5; 6; 7], в якій були розкриті питання щодо будови людського тіла, про вплив фізичних вправ на організм людини, дана систематика фізичних вправ та описані методи їх практичного використання, висвітлені педагогічні та гігієнічні вимоги до проведення занять з використанням фізичних вправ.

У 1991 році вийшла фундаментальна праця Л. П. Матвеева «Теория и методика физической культуры» [13], в першій частині якої дана загальна характеристика фізичного виховання (спрямованість, засоби, методи, принципи), охарактеризовані форми побудови занять, особливості планування і контролю. У другій частині цієї роботи розкриті теоретико-методичні аспекти сучасного спорту, показана його роль у системі соціальних явищ, дана характеристика засобів, методів і змісту спортивного тренування, висвітлені особливості побудови мікроциклів, мезоциклів та періодизації спортивних тренувань.

У третій її частині представлені професійно-прикладні форми фізичної культури та розкриті засоби і методичні основи їх побудови.

Система сучасних знань, які сформувалась у сфері діяльності людей, пов'язаній з використанням фізичних вправ, систематизована у праці D. Wuest, C. Bucher [40]. У цьому підручнику, який витримав 12 видань, автори подають коротку характеристику філософських підходів до аналізу фізичного виховання й спорту, формулюють основні задачі, які вирішуються в цій сфері – моторна (розвиток фізичного стану, фізичних навичок) та емоційно-пізнавальна. Авторами визначена роль фізичного виховання і спорту в сучасному суспільстві, а також відмічено важливе значення фітнесу. У підручнику показано, що

рухова активність є основою фізичного виховання й спорту, у зв'язку з чим запропоновано характеристику різноманітних рухових дій, що використовуються у фізичному вихованні й спорті. У другій частині роботи в короткій формі подаються історичні відомості про розвиток фізичного виховання й спорту в різних соціально-економічних формаціях і в різних країнах світу, дається коротка інформація про фізіологічні та біомеханічні основи фізичних вправ і фітнесу, розкриваються питання психології та соціології фізичного виховання й спорту, показується роль спорту в американській культурі, пропонується інформація про міжнародний любительський і професійний спорт та Олімпійські ігри. У заключній частині роботи автори розкривають перспективи розвитку фізичного виховання та спорту, які, на їх думку, зумовлені соціальним значенням цих форм фізичної активності для здоров'я людини та для її соціального благополуччя.

Представлені вище, а також багато інших узагальнюючих наукових праць [11; 42 та інші] відіграли важливу роль у формуванні сучасних уявлень про сферу діяльності людей, пов'язану з використанням фізичних вправ. Разом з тим подібний підхід до формування системи знань, який виражався в «механічному» (по Ю. Ніколаєву [20]) об'єднанні сукупності знань, що відображають сутність предметних полів теорій фізичного виховання, спорту, рекреації, не давав цілісного уявлення про означену область соціальної практики. Сформована в результаті такого підходу система знань так і не набула ознак теорії⁽³⁾, оскільки в ній не було єдиної загальнотеоретичної основи [1; 23; 21].

Викладене вище свідчить про те, що розробка теоретичних положень, які б з єдиних позицій відображали сферу діяльності людей, пов'язану з використанням фізичних вправ, являється фундаментальною проблемою побудови узагальнюючої теорії [2; 12; 22 та інші]. Однією з базових складових цієї теорії є розкриття культурно-історичних витоків основних соціальних явищ, які сформувалися в результаті такої діяльності і які мають, наразі, яскраво виражені форми соціального прояву (фізичне виховання, спорт, фізична рекреація). Однак, до цього часу «...проблема «начала», а значит, и сущности физической культуры, спорта и физического воспитания ни нашей, ни зарубежной наукой не решена» [18]. Невирішеність проблеми «начала» обумовила необхідність проведення циклу спеціальних досліджень, результатом яких стало:

- формулювання узагальнюючого визначення поняття «фізична культура» [28];
- виділення специфічних особливостей використання терміна «фізична культура» в різних країнах світу та розкриття сутності взаємозв'язку між поняттями «фізична культура», «фізична рекреація», «фізичний фітнес» [29];
- висвітлення культурно-історичних витоків сучасної системи фізичного виховання та виділення передумов введення в національні системи освіти провідних держав Європи і США урочної форми організації занять фізичними вправами, а також розкриття природи взаємозв'язку

⁽¹⁾ **Б. Макфадден** (B. Macfadden, 1868–1955) – талановитий видавець, активний прихильник атлетичного напрямку у розвитку фізичної культури, фахівець в галузі здорового, фізично активного способу життя, прихильник природних методів лікування, який видавав, починаючи з 1899 року, дуже популярний журнал «Physical culture».

⁽²⁾ **Г. А. Дюперрон** (1877–1934) – теоретик і бібліограф російського спорту, член МОК (1913–1915), основоположник російської футболу, перший російський футбольний суддя і спортивний журналіст. Двічі (у 1921 і 1927 роках) він був арештований ОГПУ, повністю реабілітований лише у 1989 році. (прим. авт.)

⁽³⁾ **Наукова теорія** – це система узагальненого знання, що описує досліджувані природні або суспільні явища та дозволяє будувати причинно-наслідкові зв'язки між ними і прогнозувати їх розвиток. Наукова теорія представляє собою систему тверджень, взаємопов'язаних логічно, в яких відображається сутність предметної області для характеристики якої вони використовуються. Ця система повинна бути цілісною і внутрішньо несуперечливою. Вона повинна не тільки описувати об'єкти у відповідній предметній області, але й пояснювати їх функції, структуру, склад, генезис. Побудова знань в науковій теорії здійснюється із застосуванням доказового механізму. Безпосередньою причиною, яка заставляє удосконалювати існуючі або розробляти нові концепції чи теорії являється наявність суперечностей, які не можуть бути вирішені в межах існуючої системи знань. (прим. авт.)

між поняттями «фізична культура» та «фізичне виховання» [30; 31];

– виділення концептуальних положень узагальнюючої теорії, яка представляє собою систему знань, в якій з єдиних позицій описується фізичне виховання, спорт, фізична рекреація, а також інші споріднені з ними форми соціальної практики. У цій системі знань єдиною загальнотеоретичною основою виступає виділений соціальний механізм саморозвитку сфери діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ [27; 32; 33].

Незважаючи на широкий спектр задач, які вирішувались у відмічених вище публікаціях, в них не в повній мірі розкриті культурно-історичні витоки сучасного спорту. Тобто, проблема «начала» сучасного спорту на даний час являється однією з першочергових задач у процесі розбудови узагальнюючої теорії, яка з єдиної методологічної позиції описує сферу діяльності людей, пов'язану з використанням фізичних вправ, для назви якої (сфери діяльності) у вітчизняній та зарубіжній науковій та соціальній практиці найбільш часто використовується термін «фізична культура».

Мета дослідження: виходячи з вище викладеного та продовжуючи аналіз, розпочатий у попередніх статтях, метою даного дослідження є розкриття культурно-історичних витоків сучасного спорту.

Завдання дослідження, яке представлено у першому повідомленні. Розкрити особливості змін сутності поняття «спорт» у процесі соціокультурної еволюції сучасного суспільства.

Матеріал і методи дослідження

Методи досліджень полягають в аналізі спеціальної літератури, в якій висвітлюються різні аспекти розвитку сфери діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ, а також у застосуванні системного та історіографічного підходів до аналізу даної проблеми. Для з'ясування частоти використання у друкованих виданнях термінів «sport» та «disport» використовувалась статистика «Google Books Ngram Viewer». Враховуючи той факт, що кожен етап історичного розвитку суспільства осмислюється та відтворюється в різноманітних літературних формах, які образно відображають різні сторони діяльності людей, у тому числі і з використанням фізичних вправ, для вирішення поставлених завдань був проведений аналіз друкованих видань, наявних у бібліотеці «Google Books», які охоплюють період, починаючи з 16-го сторіччя і до сучасності і в яких використовується термін «спорт».

Результати дослідження та їх обговорення

Матеріали, отримані із застосуванням пошукової системи «Google Books Ngram Viewer», свідчать про те, що, починаючи з кінця 16-го сторіччя, в англійських друкованих виданнях, а відповідно і в соціальній практиці, для узагальнюючої назви розважальної діяльності людей використовувались, у певній мірі як синоніми, терміни «sport» та «disport» (від старофранцузького «disporter», слід відмітити, що термін «спорт» також використовується в біології для назви різних видів брунькових мутацій [34])⁽⁴⁾. Причому у процесі історичного розвитку суспільства час-

тота використання терміна «sport», по відношенню до частоти використання терміну «disport», постійно зростала. Так, наприклад, у 1590 році термін «sport» зустрічається у 15,1 рази частіше, ніж термін «disport», у 1700 році частіше у 121,6 разів, у 1800 році у 52,3 рази, у 1900 році у 42,7 разів, а в 2000 році у 322,3 рази.

Аналіз матеріалів, наявних в бібліотеці «Google Books» свідчить також про те, що в процесі соціокультурної еволюції змістовне наповнення поняття⁽⁵⁾ «sport» в англійській практиці змінювалось. Так, на початку історичного періоду, який аналізується, термін «спорт» використовувався для назви різноманітних видів розважальної діяльності людей.

Наприклад, у праці «The Wonderful discoverie of the witchcrafts of Margaret and Phillip» (Чудове відкриття чаклунів Маргарити та Філіпа), яка була надрукована у 1619 році видавництвом Венса Харві, говориться «Eat, drink, sport, play and take thy pleasures rest : For after death, who knows what shall be best», що в перекладі означає «їжте, пийте, **«спорт»**, грайте і отримуйте задоволення: бо після смерті, хто знає, чи буде краще». У наведеній цитаті слово «спорт» використовується в контексті поняття «розважайтесь».

У такому ж розумінні воно застосовується і в творі, який був надрукований у 1634 році, «The Life and Death of King Richard the Second» (Життя і смерть короля Річарда Другого). Наприклад, «What sport shall we devise here in this Garden», що в перекладі означає «Який вид **«спорту»** (необхідно розуміти «розваг») повинен бути в саду».

Така ж трактовка цього поняття зберігалася і на початку 18 сторіччя. Наприклад, у сьомій главі твору J. Alleine «A Sure Guide to Heaven» (Правильне керівництво від бога), який був надрукований у 1700 році, говориться «And were it not better you should be a joy to angels, than a laughingstock and sport for devils?», що в перекладі означає «І чи не краще, щоб ти був радістю для ангелів, ніж посміховиськом і **спортом** (потрібно розуміти «розвагою») для демонів?».

Однак на цьому етапі історичного розвитку суспільства в англійській практиці термін «спорт» використовувався уже не тільки для характеристики розважальної діяльності людей. Так, наприклад, у відомому творі Daniel Defoe «Robinson Crusoe: The Illustrated Edition» (Робінзон Крузо: ілюстроване видання) (англійське видання 1719 року) слово «спорт» автор використовує для підкреслення характерної риси заняття Робінзона Крузо рибалкою, наприклад, «I went a fishing, but caught not one fish that I durst eat of, till I was weary of my sport».

У такому ж смислового значенні цей термін використовується і у виданні, яке називається «The Conduct of the Government with Regard to Peace and War, Stated» (1748) (Визначено поведінку уряду стосовно миру та війни). Наприклад, «There, War was their Sport, their Pleasure, and their Pride», що в перекладі означає «Там війна була їхнім **спортом**, їхнім задоволенням та їхньою гордістю».

У словнику італійської та англійської мов «Dizionario delle lingue italiana ed inglese: English and Italian» (автори Giuseppe Marco Antonio Baretti, Charles Thomson, John Monteith), надрукованому у 1807 році, дається наступне трактування поняття «спорт», а саме – проведення часу з задоволенням, відпочинок, прогулянки, хобі, ігри, жарти,

⁽⁴⁾ Перше документально зафіксоване в англійській практиці посилання на старофранцузьке слово «disporter» відноситься до 1314 року [43].

⁽⁵⁾ **Поняття** – логічно оформлена загальна думка про предмет, ідея чого-небудь, уявлення, відомості про що-небудь, спосіб, рівень розуміння чого-небудь. «Поняття – це необразне, виражене в слові віддзеркалення дійсності. За своїм походженням поняття є результатом тривалого процесу розвитку пізнання, концентрованим виразом історично досягнутого знання. Воно знаходить своє реальне мислено-мовне буття лише в розгортанні визначень, у судженнях, у складі визначеної теорії» [26]. **Термін** – слово або словосполучення, яке використовується для назви певного поняття. (прим. авт.)

полювання, рибалка та інше.

У праці Walter Scott «The Lady of the Lake» (Леді озера), яка була надрукована у 1810 році, зустрічається наступний вислів «... principal nobility and their followers, who were directed to bring their hawks and dogs with them, that the monarch might refresh himself with sport during the intervals of military execution.», що в перекладі означає «... дворянам було наказано принести своїх яструбів та собак з ними, щоб монарх міг освіжитись **спортом** в переривах між військовими діями».

У праці, яка вийшла у Лондоні у 1827 році, «Philosophy in sport made science in earnest: being an attempt to illustrate the first principles of natural philosophy by the aid of popular toys and sports» (Філософія у спорті зробила науку серйозною: це спроба ілюструвати перші принципи природної філософії, а також допомога популярним іграм і спорту) описуються методики виготовлення та використання паперових зміїв. У ній говориться «His children, too, my presence court, To give them toys, and make them sport: Without my aid, their kites would lie As useless weights that ne'er could fly», що в перекладі означає «Його діти теж оцінили мою присутність, яка дала їм іграшки, і зробила їх спортом: без моєї допомоги, їхні змії будуть лежати як марні ваги, які не можуть літати».

Таку ж особливість у використанні терміна «спорт» можна спостерігати і в праці, яка була надрукована у 1833 році під назвою «The Cyclopaedia: Or, Universal Dictionary of Arts, Sciences» (Енциклопедія: Або універсальний словник наук і мистецтв), в якій говориться про те, що «When the Pilgrim Fathers landed in America the national sport which they there found was the hunting of the buffalo by the» (Коли предки пілігримів висадилися в Америці їх національний вид **спорту** був полювання на буйвола).

Цитовані вище праці, а також інші англійські друковані видання з бібліотеки «Google Books», в яких зустрічається термін «sport», однозначно свідчать про те, що цей термін використовувався в англійській практиці у період з 16-го і до 19-го сторіччя, включно, для якісної характеристики зовсім різних видів діяльності людей. В одному випадку це були різноманітні розваги та жарти, у другому – рибалка та полювання, у третьому – військові дії та бойові розваги, у четвертому – дитяча гра з паперовими

зміями та інше. Чинником, об'єднуючим такі несхожі види діяльності являлось те, що люди отримували від них насолоду. Отже, можна зробити висновок про те, що на початку 19-го сторіччя термін «спорт» досить широко використовувався в англійській практиці для більш виразного означення суб'єктивного відчуття людьми задоволення від такої діяльності, тобто для підкреслення того, що така діяльність була для них своєрідним хобі, розвагою, забавою.

Висновки

1. Проведений аналіз спеціальної літератури свідчить про те, що розробка теоретичних положень, які б з єдиних позицій відображали сферу діяльності людей, пов'язану з використанням фізичних вправ, являється фундаментальною проблемою побудови узагальнюючої теорії.

2. У результаті проведеного дослідження встановлено, що проблема «начала» сучасного спорту являється однією з першочергових задач у процесі розбудови узагальнюючої теорії, яка з єдиної методологічної позиції описує сферу діяльності людей, пов'язану з використанням фізичних вправ.

3. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що в англійській практиці у період з 16-го і до 19-го сторіччя, включно, термін «спорт» використовувався для більш виразного означення суб'єктивного відчуття людьми задоволення від зовсім різних видів діяльності, в одному випадку це були різноманітні розваги та жарти, у другому – рибалка та полювання, у третьому – військові дії та бойові розваги, у четвертому – дитяча гра з паперовими змійми та інше, тобто для підкреслення того, що така діяльність була для них своєрідним хобі, розвагою, забавою.

Перспективи подальших досліджень. У подальших дослідженнях планується виділити соціальний механізм саморозвитку спорту, а також показати, що сучасний спорт являється одним із напрямів розвитку сфери діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ, для назви якої (сфери діяльності) у вітчизняній та зарубіжній науковій і соціальній практиці найбільш часто використовується термін «фізична культура».

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматися таким, що може нанести шкоду неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Визитей, Н.Н. (2009), *Теория физической культуры: к корректировке базовых представлений. Философские очерки*, Советский спорт, Москва.
2. Визитей, Н.Н., Ибрагимов, М.М., Андреева, А.В. (2013), "Философия спорта: актуальное интервью об онтологических основаниях физической культуры", *Актуальные проблемы физической культуры и спорта*, № 27 (2), С. 28-34.
3. Выдрин, В.М., Курамшин, Ю.Ф., Николаев, Ю.М. (1996), "Осмысление интегративной сущности физической культуры – магистральный путь формирования ее теории", *Теория и практика физической культуры*, № 5, С. 59-62, 94.
4. Выдрин, В.М., Лотоненко, А.В., Гостев, Г.Р., Лотоненко, А.А. (2008), "Физическая культура: ретроспекции и перспективы", *Культура физическая и здоровье*, № 4 (18), С. 34-41.
5. Дюперрон, Г.А. (1925), *Теория физической культуры. Т. 1: Основные понятия. Устройство человеческого тела. Влияние физических упражнений на организм человека*, Время, Ленинград.
6. Дюперрон, Г.А. (1925), *Теория физической культуры. Т. 2: Систематика. Элементы физической культуры*, Время, Ленинград.
7. Дюперрон, Г.А. (1925), *Теория физической культуры. Т. 3: Практическое применение физических упражнений. Подбор упражнений. Гигиенические требования. Педагогика физкультуры. Роль преподавателя*, Время, Ленинград.
8. Круцевич, Т. (2003), *Теория и методика физического воспитания. Т. 1. Общие основы теории и методики физического воспитания*, Олимпийская литература, Киев.
9. Круцевич, Т. (2003), *Теория и методика физического воспитания. Т. 2. Методика физического воспитания различных групп населения*, Олимпийская литература, Киев.
10. Круцевич, Т.Ю., Безверхня, Г.В. (2010), *Рекреация у фізичній культурі різних груп населення*, Олімпійська література, Київ.
11. Курамшин, Ю.Ф. (2010), *Теория и методика физической культуры*, Советский спорт, Москва.
12. Лубышева, Л.И. (2015), "Теория физической культуры: поиск нового вектора развития", *Теория и практика физической культуры*, № 1, С. 93.

13. Матвеев, Л.П. (1991), *Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры)*, Физкультура и спорт, Москва.
14. Матвеев, Л.П. (1999), *Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов*, Олимпийская литература, Киев.
15. Матвеев, Л.П. (2003), "Интегральная тенденция в современном физкультуроведении", *Теория и практика физической культуры*, № 5, С. 5-8.
16. Матвеев, Л.П. (2009), "Обобщающая теория физической культуры на текущем этапе своего становления", *Теория и практика физической культуры*, № 9, С. 16-17.
17. Наталов, Г.Г. (2005), "Проблемное поле науки и мониторинг истины", *Теория и практика физической культуры*, № 11, С. 15-20.
18. Наталов, Г.Г., Козловцев, В.Е. (2002), "Стратегия развития физической культуры и парадигма синергетики", *Теория и практика физ. культуры*, № 4, С. 2-11.
19. Наталов, Г.Г. (2004), "Интеграция науки о физической культуре", *Теория и практика физической культуры*, № 8, С. 5-8.
20. Николаев, Ю.М. (2011), "Человекотворческая сущность физической культуры и ее теории: веление времени (к проблеме модернизации теоретико-образовательного пространства физической культуры)", *Теория и практика физ. культуры*, № 10, С. 96-106.
21. Николаев, Ю.М. (2010), "Теория и практика физической культуры в первой трети 21 века", *Теория и практика физ. культуры*, № 9, С. 10-18.
22. Николаев, Ю.М. (2015), "Теория физической культуры: что же это такое?", *Теория и практика физической культуры*, № 1, С. 94-99.
23. Передельский, А.А. (2011), "Физическая культура и спорт в современных условиях: единство и многообразие", *Теория и практика физ. культуры*, № 9, С. 101-104.
24. Платонов, В.Н. (2004), *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения*, Олимпийская литература, Киев.
25. Пономарьов, Н.И. (1996), "Некоторые проблемы функционирования и развития теории физической культуры", *Теория и практика физической культуры*, № 5, С. 55-58.
26. Стельмах, С.П. (2005), "Історія понять", *Енциклопедія історії України: у 10 т., Т. 3: Е-Й*, Смолий, В.А. (ред.), Інститут історії України НАН України, Наук. думка, Київ.
27. Сутула, В.О. (2013), "Теория физической культуры: научный миф или реальность", *Теория и практика физической культуры*, № 5, С. 10-14.
28. Сутула, В.О. (2016), "Фізична культура: передумови теорії", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, №3, С. 60-65.
29. Сутула, В.О. (2016), "Про сутність зв'язку між фізичною культурою, фізичною рекреацією та фізичним фітнесом", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, №4, С. 77-84.
30. Сутула, В.О. (2017), "Про сутність зв'язку між фізичною культурою і фізичним вихованням (повідомлення перше)", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, № 3.
31. Сутула, В.О. (2017), "Про сутність зв'язку між фізичною культурою і фізичним вихованням (повідомлення друге)", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, № 4.
32. Сутула В. А. (2002), *Основы физкультурологии*, ХГАФК, Харьков.
33. Скопненко, О.І., Цимбалюк, Т.В. (2006), *Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень*, Довіра, Київ.
34. Шиян, Б.М. (2007), *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1*, Навч. книга – Богдан, Тернопіль.
35. Шиян, Б.М. (2007), *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2*, Навч. книга – Богдан, Тернопіль.
36. Приступа, Є.Н., Жданова, О.М., Линець, М.М. та ін. (2010), *Фізична рекреація*, ЛДУФК, Львів.
37. Bourne, N.D. (2008), *A history of training theory and methods for elite runners through 1975: dissertation Doctor of Philosophy*, University of Texas at Austin, 499 p.
38. MacFadden, B. (1926), *MacFadden's Encyclopedia of Physical Culture*, MacFadden's Publications, INC, Hammond Press WB Conkey Company Chicago, New York, Chicago.
39. Wuest, D.A. & Bucher, Ch.A. (1995), *Foundations of Physical Education and Sport*, BurrRidge, WCB/McGraw-Hill, Dubuque, Boston, ISBN-13: 978-0070921382
40. Kosiewicz, Jerzy (2007), *Physical culture and sport studies and research*, Vol. 1 (XLV), the Jozef Pilsudski university of physical education, Warsaw.
41. SlideShare (2014), "Sport from England (History)", available at: <https://www.slideshare.net/milicasljivic/sports-from-england-history> (accessed 14 December 2017).

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2017 р.
Опубліковано: 30.12.2017 р.

Аннотация. Василий Сутула. Культурно-исторические истоки современного спорта (сообщение первое). Цель: раскрытие культурно-исторических истоков современного спорта. **Материал и методы:** методы исследований заключаются в анализе специальной литературы, в которой освещаются различные аспекты развития сферы деятельности людей, связанной с использованием физических упражнений, а также в применении системного и историографического подхода к анализу данной проблемы. Для решения поставленных задач был проведен анализ печатных изданий, имеющихся в библиотеке «Google Books», которые охватывают период с конца 16-го века и до современности и в которых используется термин «спорт». **Результаты:** материалы, полученные с применением поисковой системы «Google Books Ngram Viewer», свидетельствуют о том, что, начиная с конца 16-го века, в англоязычных печатных изданиях, а соответственно и в социальной практике, для обобщающего названия развлекательной деятельности людей использовались, в определенной степени как синонимы, термины «sport» и «disport» (от старофранцузского «disporter»). Причем в процессе исторического развития общества частота использования термина «sport», по отношению к частоте использования термина «disport», постоянно возрастала. Анализ материалов, имеющихся в библиотеке «Google Books», свидетельствует о том, что в процессе социокультурной эволюции содержательное наполнение понятия «sport» в англоязычной практике менялось. **Выводы:** проведенный анализ специальной литературы показал, что проблема «начала» современного спорта является одной из первоочередных задач в процессе разработки обобщающей теории. Результаты проведенного исследования свидетельствуют также о том, что в начале 19-го века термин «спорт» использовался в англоязычной практике для более выразительного определения субъективного ощущения людьми удовольствия от совершенно разных видов деятельности, то есть для подчеркивания того, что такая деятельность была для них своеобразным хобби, развлечением, забавой.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, физическая рекреация, теория, понятие, физические упражнения, деятельность.

Abstract. Vasyi Sutula. Cultural and historical origins of modern sports (the first message). Purpose: to reveal the cultural and historical origins of modern sports. **Material & Methods:** research methods consist of the analysis of the specialized literature that highlights various aspects of the development of the field of people's activities related to the use of physical exercises, as well as the application of a systematic and historiographical approach to the analysis of this problem. To solve the tasks set, an analysis was carried out of the print publications available in the Google Books library, which cover the period from the late 16th century to the present and in which the term "sport". **Results:** materials obtained using the search engine "Google Books Ngram Viewer" indicate that, since the end of the 16th century in English-language prints, and therefore in social practice, for the generalized name of entertainment activities, people have been used, to some extent, as synonyms, the terms "sport" and "disport" (from the old French "disporter"). And in the process of historical development of society the frequency of using the term "sport", with respect to the frequency of using the term "disport", has constantly grown. Analysis of materials available in the library "Google Books" also indicates that in the process of socio-cultural evolution, the content of the concept of "sport" in English-speaking practice changed. **Conclusion:** analysis of the literature showed that the problem of the "beginning" of modern sports is one of the top priorities in the development of the general theory. The results of the study indicate that at the beginning of the 19th century the term "sport" was used in English-speaking practice for a more expressive definition of the subjective sense of people's pleasure from completely different activities, that is, to emphasize that such activity was for them a kind of hobby, entertainment, fun.

Keywords: physical culture, sports, physical recreation, theory, concept, exercise, activity.

References

1. Vizitey, N.N. (2009), *Teoriya fizicheskoy kultury: k korrektyrovke bazovykh predstavleniy. Filosofskie ocherki* [Theory of Physical Culture: to the correction of basic concepts. Philosophical essays], Sovetskiy sport, Moscow. (in Russ.)
2. Vizitey, N.N., Ibragimov, M.M. & Andreeva, A.V. (2013), "The philosophy of sport: actual interview about the ontological foundations of physical culture", *Aktualni problemi fizichnoi kulturi i sportu*, No. 27 (2), pp. 28-34. (in Russ.)

3. Vydrin, V.M., Kuramshin, Yu.F. & Nikolaev, Yu.M. (1996), "Comprehension of the integrative essence of physical culture – the main way of forming its theory", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 5, pp. 59-62, 94. (in Russ.)
4. Vydrin, V.M., Lotonenko, A.V., Gostev, G.R. & Lotonenko, A.A. (2008), "Physical Culture: Retrospection and Prospects", *Kultura fizicheskaya i zdorove*, No. 4 (18), pp. 34-41. (in Russ.)
5. Dyuperron, G.A. (1925), *Teoriya fizicheskoy kultury. T. 1: Osnovnye ponyatiya. Ustroystvo chelovecheskogo tela. Vliyaniye fizicheskikh uprazhneniy na organizm cheloveka* [Theory of Physical Culture. T. 1: Basic concepts. The device of the human body. The influence of physical exercises on the human body], Vremya, Leningrad. (in Russ.)
6. Dyuperron, G.A. (1925), *Teoriya fizicheskoy kultury. T. 2: Sistematika. Elementy fizicheskoy kultury* [Theory of Physical Culture. T. 2: Systematics. Elements of Physical Culture], Vremya, Leningrad. (in Russ.)
7. Dyuperron, G.A. (1925), *Teoriya fizicheskoy kultury. T. 3: Prakticheskoe primenenie fizicheskikh uprazhneniy. Podbor uprazhneniy. Gigienicheskie trebovaniya. Pedagogika fizkultury. Rol prepodavatelaya* [Theory of Physical Culture. T. 3: Practical application of physical exercises. Selection of exercises. Hygienic requirements. Pedagogy of physical culture. The role of the teacher], Vremya, Leningrad. (in Russ.)
8. Krutsevich, T. (2003), *Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. T. 1. Obshchie osnovy teorii i metodiki fizicheskogo vospitaniya* [Theory and Methods of Physical Education. T. 1. General fundamentals of theory and methods of physical education], Olimpiyskaya literatura, Kiev. (in Russ.)
9. Krutsevich, T. (2003), *Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. T. 2. Metodika fizicheskogo vospitaniya razlichnykh grupp naseleniya* [Theory and Methods of Physical Education. T. 2. The method of physical education of various groups of the population], Olimpiyskaya literatura, Kiev. (in Russ.)
10. Krutsevych, T.Iu. & Bezverkhnia, H.V. (2010), *Rekreatsiia u fizychnii kulturi riznykh hrup naselennia* [Recreation in Physical Culture of Different Groups of the Population], Olimpiiska literatura, Kyiv. (in Ukr.)
11. Kuramshin, Yu.F. (2010), *Teoriya i metodika fizicheskoy kultury* [Theory and Methodology of Physical Culture], Sovetskiy sport, Moscow. (in Russ.)
12. Lubysheva, L.I. (2015), "Physical Culture Theory: Finding a New Developmental Vision", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 1, C. 93. (in Russ.)
13. Matveev, L.P. (1991), *Teoriya i metodika fizicheskoy kultury (obshchie osnovy teorii i metodiki fizicheskogo vospitaniya; teoretiko-metodicheskie aspekty sporta i professionalno-prikladnykh form fizicheskoy kultury)* [Theory and method of physical culture (general principles of theory and methods of physical education, theoretical and methodical aspects of sport and professional-applied forms of physical culture)], Fizkultura i sport, Moscow. (in Russ.)
14. Matveev, L.P. (1999), *Osnovy obshchey teorii sporta i sistemy podgotovki sportsmenov* [Fundamentals of the General Theory of Sports and the System of Training Athletes], Olimpiyskaya literatura, Kiev. (in Russ.)
15. Matveev, L.P. (2003), "Integral tendency in modern physical education", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 5, pp. 5-8. (in Russ.)
16. Matveev, L.P. (2009), "Obobshchayushchaya teoriya fizicheskoy kultury na tekushchem etape svoego stanovleniya", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 9, pp. 16-17. (in Russ.)
17. Natalov, G.G. (2005), "Problem field of science and monitoring of truth", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 11, pp. 15-20. (in Russ.)
18. Natalov, G.G. & Kozlovsev, V.Ye. (2002), "The strategy of development of physical culture and the paradigm of synergetics", *Teoriya i praktika fiz. kultury*, No. 4, C. 2-11. (in Russ.)
19. Natalov, G.G. (2004), "Integration of the science of physical culture", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 8, pp. 5-8. (in Russ.)
20. Nikolaev, Yu.M. (2011), "Human-creative essence of physical culture and its theory: the imperative of the time (to the problem of modernization of the theoretical and educational space of physical culture)", *Teoriya i praktika fiz. kultury*, No. 10, C. 96-106. (in Russ.)
21. Nikolaev, Yu.M. (2010), "Theory and Practice of Physical Education in the First Third of the 21st Century", *Teoriya i praktika fiz. kultury*, No. 9, pp. 10-18. (in Russ.)
22. Nikolaev, Yu.M. (2015), "The Theory of Physical Culture: What Is It?", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 1, pp. 94-99. (in Russ.)
23. Peredelskiy, A.A. (2011), "Physical Culture and Sport in Modern Conditions: Unity and Diversity", *Teoriya i praktika fiz. kultury*, No. 9, pp. 101-104. (in Russ.)
24. Platonov, V.N. (2004), *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obshchaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya* [System of training athletes in the Olympic sport. General theory and its practical applications], Olimpiyskaya literatura, Kiev. (in Russ.)
25. Ponomarev, N.I. (1996), "Some problems of functioning and development of the theory of physical culture", *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury*, No. 5, pp. 55-58. (in Russ.)
26. Stelmakh, S.P. (2005), "Istoria understand", *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t., T. 3: E-I, Smolii, V.A. (red.), Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Nauk. dumka, Kyiv*. (in Ukr.)
27. Sutula, V.O. (2013), "Teoriya fizycheskoi kultury: nauchnyi myf yly realnost", *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 5, pp. 10-14. (in Russ.)
28. Sutula, V.O. (2016), "Physical culture: the preconditions of the theory", *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No.3, pp. 60-65. (in Ukr.)
29. Sutula, V.O. (2016), "On the essence of the connection between physical culture, physical recreation and physical fitness", *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No.4, pp. 77-84. (in Ukr.)
30. Sutula, V.O. (2017), "The essence of the connection between physical culture and physical education (the first message)", *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 3. (in Ukr.)
31. Sutula, V.O. (2017), "On the essence of the connection between physical culture and physical education (second message)", *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 4. (in Ukr.)
32. Sutula V. A. (2002), *Osnovy fizkulturologii* [Fundamentals of Physical Education], KhGAFK, Kharkov. (in Russ.)
33. Skopnenko, O.I. & Tsybaliuk, T.V. (2006), *Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv: Blyzko 20 tys. sliv i slovospoluchen* [Modern Dictionary of Foreign Languages: About 20 thousand words and phrases], Dovira, Kyiv.
34. Shyian, B.M. (2007), *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia shkolariv. Chastyna 1* [Theory and Methods of Physical Education of Schoolchildren. Part 1], Navch. Knyha – Bohdan, Ternopil.
35. Shyian, B.M. (2007), *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia shkolariv. Chastyna 1* [Theory and Methods of Physical Education of Schoolchildren. Part 2], Navch. Knyha – Bohdan, Ternopil.
36. Prystupa, Ie.N., Zhdanova, O.M., Lynets, M.M. et al. (2010), *Fizychna rekreatsiia* [Physical Recreation], LDUFK, Lviv.
37. Bourne, N.D. (2008), *A history of training theory and methods for elite runners through 1975: dissertation Doctor of Philosophy*, University of Texas at Austin, 499 p.
38. MacFadden, B. (1926), *MacFadden's Encyclopedia of Physical Culture*, MacFadden's Publications, INC, Hammond Press WB Conkey Company Chicago, New York, Chicago.
39. Wuest, D.A. & Bucher, Ch.A. (1995), *Foundations of Physical Education and Sport*, BurrRidge, WCB/McGraw-Hill, Dubuque, Boston, ISBN-13: 978-0070921382
40. Kosiewicz, Jerzy (2007), *Physical culture and sport studies and research*, Vol. 1 (XLV), the Jozef Pilsudski university of physical education, Warsaw.
41. SlideShare (2014), "Sport from England (History)", available at: <https://www.slideshare.net/milicasljivic/sports-from-england-history> (accessed 14 December 2017).

Received: 24.10.2017.
Published: 30.12.2017.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Сутула Василь Опанасович: д. пед. н, професор; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99. м. Харків, 61058, Україна.
Сутула Василь Афанасьевич: д. пед. н., професор; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99. г. Харьков, 61058, Украина.
Vasyl Sutula: Doctor of Science (Pedagogical), Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.
ORCID.ORG/0000-0002-1108-9640
E-mail: vasilijstutula@mail.ru